

Transitorium I: 'meccanodoos' met sterrentoren

22/6/2017 - 13:09

– Arjan den Boer (<https://www.duic.nl/author/arjan/>)

De Uithof, zoals het Utrecht Science Park oorspronkelijk heet, is sinds het Educatorium van Rem Koolhaas een architectuur-hotspot. Voor de universitaire bebouwing uit de jaren zestig bestaat minder waardering. Toch verdient het oudste gebouw uit 1964 zeker aandacht: het Transitorium I (nu Marinus Ruppertgebouw) met een bijzondere binnenstraat. Het bijbehorende observatorium oftewel de sterrentoren is deze week nog open voor publiek.

In de jaren vijftig kampte de universiteit, verspreid over tientallen panden in de stad, met ernstig ruimtegebrek terwijl de studentenaantallen toenamen. De oplossing was een nieuwe campus in de nog lege Johannapolder op de grens van Utrecht, Zeist, Bunnik en De Bilt. De Uithof werd vernoemd naar een oude boerderij ([https://nl.wikipedia.org/wiki/De_Uithof_\(Utrechtse_boerderij\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/De_Uithof_(Utrechtse_boerderij))) die in gebruik werd genomen door Diergeneeskunde. Het Utrechtse bureau Dingemans & Wouda zou een stedenbouwkundig plan voor de Uithof maken, maar toen deze architecten uit elkaar gingen kreeg Johan van der Steur van ingenieursbureau Haskoning de opdracht. Hij bedacht een rechthoekige verkaveling met brede wegen en gescheiden faculteiten, waarin een 'hart' ontbrak. Wouda werd wel bij de uitvoering betrokken.

(<https://platform-duic.imgix.net/app/uploads/sites/2/2017/06/02.jpg?auto=format&ch=Width%2CDPR%2CSave-Data&fit=max&ixlib=php-1.1.0&q=35>)

Transitorium I in aanbouw, 1962 (Het Utrechts Archief)

Architect

Sjoerd Wouda (1915-1987) was een zoon van de directeur van instrumentenfabriek Nieaf (https://nl.wikipedia.org/wiki/Nederlandsche_Instrumenten-_en_Electrische_Apparatenfabriek) aan de Jutfaseweg. Toen hij kort na de oorlog in dienst trad bij het architectenbureau van Piet Dingemans, was een uitbreiding bij Nieaf dan ook een van zijn eerste opdrachten. Al snel werd Wouda partner bij Dingemans' bureau. Ze ontwierpen samen woningen in Hoograven en Nieuw Zuilen, en de Pniëlkerk (http://reliwiki.nl/index.php/Utrecht,_Lessinglaan_33_-_Pni%C3%ABlkerk) in Oog in Al. In 1957 gingen de twee architecten weer uit elkaar. Wouda werkte vervolgens aan de Immanuëlkerk in Hoograven, het TNO-gebouw aan de Da Costakade en de renovatie van het (oude) Academisch Ziekenhuis. In 1961 werd de eerste paal op de Uithof geslagen voor een gebouw naar zijn ontwerp: het Transitorium aan de Leuvenlaan. Wouda zou op de Uithof ook nog het Hubrecht Laboratorium en de opvallende stookhuizen (http://www.ruutvanrossen.nl/De_Uithof/wkc_oud.html) realiseren.

(<https://platform-duic.imgix.net/app/uploads/sites/2/2017/06/03.jpg?auto=format&ch=Width%2CDPR%2CSave-Data&fit=max&ixlib=php-1.1.0&q=35>)

Entree en oostzijde Transitorium I (Arjan den Boer)

Transitorium

Het gebouw werd begin 1964 in gebruik genomen. Transitorium betekent doorgangshuis; het was bedoeld als semi-permanente huisvesting voor de faculteiten met het meest urgente ruimtegebrek in de binnenstad: wis-, natuur- en sterrenkunde. Bij gebrek aan echte straten in de nog onherbergzame Uithof kreeg het gebouw een overdekte binnenstraat, zodat studenten niet jarenlang door de modder hoefden te lopen. Het gebouw heeft daarom bijzondere afmetingen: ruim 180 meter lang bij 30 meter breed. In tegenstelling tot de latere Uithof-bebouwing is het met 10 meter bepaald geen hoogbouw.

(<https://platform-duic.imgix.net/app/uploads/sites/2/2017/06/04.jpg?auto=format&ch=Width%2CDPR%2CSave-Data&fit=max&ixlib=php-1.1.0&q=35>)

Binnenstraat Transitorium I (Arjan den Boer)

Een krant schreef bij de oplevering: “Het is een interessante bouwkundige constructie, veel gelijkend op het werk van een meccanodoos. Boven een kelder werden in het werk gestorte betonnen kolommen geplaatst, waarop houten balklagen rusten. Dit laatste met het oog op eventuele wijzigingen van het semi-permanente gebouw.” Het idee was dat het gebouw na ongeveer 15 jaar afgebroken zou worden, waarbij de onderdelen danwel de fundering hergebruikt konden worden. Ondanks de tijdelijke opzet besteedde de architect veel aandacht aan de detaillering. Zo heeft de langgerekte buitengevel, opgetrokken uit prefab betonelementen, een strak ritme. Ook het houten vouwschaaldak boven de binnenstraat is fraai.

(<https://platform-duic.imgix.net/app/uploads/sites/2/2017/06/05.jpg?auto=format&ch=Width%2CDPR%2CSave-Data&fit=max&ixlib=php-1.1.0&q=35>)

Koningin Juliana bezoekt collegezaal, 1965 (Eric Koch, Nationaal Archief)

Binnenstraat

De binnenstraat is een door het hele gebouw lopende gang die enkele keren verspringt en maximaal 10 meter breed is, waaraan alle andere ruimtes liggen. Aan de ene kant zijn dat de prakticar ruimtes en collegezalen, aan de overkant de stafkamers. De drie collegezalen voor 100, 200 en 275 studenten zijn — ook tegenwoordig nog — te herkennen aan de rode, witte of blauwe aankleding. De binnenstraat had ook een ontmoetingsfunctie. “Docenten en studenten kunnen zich verpozen in twee cantines, boven met een prettig zitje en beneden om staande een kopje koffie te savoureren.”

(<https://platform-duic.imgix.net/app/uploads/sites/2/2017/06/06.jpg?auto=format&ch=Width%2CDPR%2CSave-Data&fit=max&ixlib=php-1.1.0&q=35>)

De binnenstraat in 1964 (Het Utrechts Archief)

De wanden, opgetrokken uit betonblokken, zijn voorzien van drie enorme reliëfs. Het zijn abstracte voorstellingen, gevormd door op hun kant gemetselde en uitstekende betonblokken. De Utrechtse kunstenaar Joop Hekman (1921-2013) maakte ze in het kader van de 1%-regeling voor kunst in openbare gebouwen. Hekman is vooral bekend van het Feest der Muzen (https://nl.wikipedia.org/wiki/Feest_der_muzen) bij de Stadsschouwburg uit 1959. In totaal sieren zo'n 15 van zijn sculpturen het Utrechtse straatbeeld. Hoewel Hekman een veelzijdig kunstenaar was, zijn de abstracte reliëfs uniek binnen zijn oeuvre. Ze lijken wel gecodeerde boodschappen te bevatten die nog altijd op ontcijfering wachten, alle wiskundestudenten ten spijt.

(<https://platform-duic.imgix.net/app/uploads/sites/2/2017/06/07.jpg?auto=format&ch=Width%2CDPR%2CSave-Data&fit=max&iplib=php-1.1.0&q=35>)

Reliëf door Joop Hekman, 1963 (Arjan den Boer)

Sterrentoren

Naast het Transitorium staat, verbonden door een luchtbrug, het Observatorium dat ook door Sjoerd Wouda is ontworpen. Deze vierkante paddestoel vormt een welkome afwisseling tussen de staande en liggende dozen eromheen. De bovenkant was bedoeld als open waarnemingsplatform voor studenten Sterrenkunde. De betonnen toren werd extra zwaar onderheid om te voorkomen dat bodemtrillingen de waarnemingen verstoorden. De afgeplatte vorm is geïnspireerd op de lang verdwenen Smeetoren (<https://nl.wikipedia.org/wiki/Smeetoren>), Utrechts eerste sterrenwacht.

(<https://platform-duic.imgix.net/app/uploads/sites/2/2017/06/08.jpg?auto=format&ch=Width%2CDPR%2CSave-Data&fit=max&iplib=php-1.1.0&q=35>)

De sterrentoren in 2017 (Arjan den Boer)

Wouda's toren is uiteindelijk zelden of nooit gebruikt voor sterrenkundige waarnemingen. Bij de bouw was er nog vrij zicht op de donkere hemel, maar de hoogbouw die al snel op de Uithof verrees maakte observaties onmogelijk. Sindsdien is het feitelijk een folly: een decoratief maar verder nutteloos bouwsel. Het schijnt trouwens dat er nog wel eens natuurkundige valproeven in het trappenhuis zijn gedaan.

(<https://platform-duic.imgix.net/app/uploads/sites/2/2017/06/09.jpg?auto=format&ch=Width%2CDPR%2CSave-Data&fit=max&iplib=php-1.1.0&q=35>)

Trappenhuis sterrentoren (Arjan den Boer)

De toren heeft de kenmerken van het brutalisme, een internationale architectuurstijl uit de jaren vijftig tot en met zeventig. De term komt van het Franse *béton brut*, letterlijk ruw of onbewerkt beton. Vaak werd de textuur van de houten bekisting zichtbaar gelaten, zoals ook aan de sterrentoren. Dit zorgt, samen met de futuristische vorm, voor een esthetiek die fijnproevers weten te waarderen.

Hoewel er rond 1970 in Utrecht veel grootschalige betonbouw verrees die naar het brutalisme neigde, is de sterrentoren het meest pure en ook kleinste voorbeeld. Het bezwaar dat brutalisme geen oog heeft voor de menselijk maat, geldt niet voor de gebouwen van Wouda. Ook zijn latere Altrecht-pand aan de Lange Nieuwstraat, dat nu onherstelbaar wordt verbeterd (<http://www.a3architecten.com/portfolio/woudagebouw-transformatie/>), was niet onmenselijk maar wel robuust.

(<https://platform-duic.imgix.net/app/uploads/sites/2/2017/06/10-10.jpg?auto=format&ch=Width%2CDPR%2CSave-Data&fit=max&iplib=php-1.1.0&q=35>)

Ruw beton aan de sterrentoren (Arjan den Boer)

Transitorium II

Veel grootschaliger was het Transitorium II dat in 1969 gereed kwam (het huidige Willem C. van Unnikgebouw). Met een hoogte van 75 meter en 22 verdiepingen was het niet te vergelijken met het eerste transitorium. Het masterplan van Van der Steur werd niet in detail nagevolgd; om zo snel mogelijk meer vierkante meters beschikbaar te hebben werd een bestaande kantoorflat van architecten Lucas en Niemeijer gekopieerd met het jackblockstelsel (<https://nl.wikipedia.org/wiki/Jackblockstelsel>) als snelle bouwmethode. De rest van de betonnen bebouwing van de Uithof kwam op een vergelijkbare manier tot stand: ad-hoc en puur gericht op functionaliteit. Een aantrekkelijk verblijfsgebied wilde het maar niet worden.

(<https://platform-duic.imgix.net/app/uploads/sites/2/2017/06/11-4.jpg?auto=format&ch=Width%2CDPR%2CSave-Data&fit=max&ixlib=php-1.1.0&q=35>)

Transitorium I en II in 1972 (Het Utrechts Archief)

De omslag kwam rond de eeuwwisseling met het Educatorium (http://www.architectuur.org/bouwwerk/397/Educatorium_Universiteit_Utrecht.html), het Minnaertgebouw, de nieuwe Universiteitsbibliotheek, de Basketbar en Casa Confetti. Door de gedurfde architectuur kreeg de Uithof nieuw elan en een Engelse naam. In 1998 vertrok de faculteit Natuur- en Sterrenkunde uit Transitorium I naar het Minnaertgebouw. Het oude transitorium werd gerenoveerd en in 2001 heropend als Marinus Ruppertgebouw, een eerbetoon aan de bouwcurator uit de jaren zestig. In 2007 viel er een kraan (<http://tonborsboom.photoshelter.com/image/I0000uqUu5lJSvyE>) op het gebouw, waarna er weer een renovatie nodig was. Ook al was het transitorium ooit tijdelijk bedoeld, het staat er na meer dan een halve eeuw nog steeds. Sinds kort is het een gemeentelijk monument, toch een veilig idee nu de universiteit af wil van andere verouderde panden zoals het Van Unnikgebouw.

(<https://platform-duic.imgix.net/app/uploads/sites/2/2017/06/12.jpg?auto=format&ch=Width%2CDPR%2CSave-Data&fit=max&ixlib=php-1.1.0&q=35>)

Casa Confetti en Ruppertgebouw vanaf de sterrentoren (Arjan den Boer)

De sterrentoren, die voorheen slechts als opslagruimte diende, is nog tot en met zaterdag 24 juni 2017 geopend (<http://www.zerofootprintcampus.nl/2017/06/07/heb-je-de-monumentale-sterrentoren-al-van-binnen-gezien/>) voor publiek in het kader van de kunstmanifestatie Zero Footprint Campus. Vanaf het platform heb je zicht op een halve eeuw architectuurgeschiedenis.

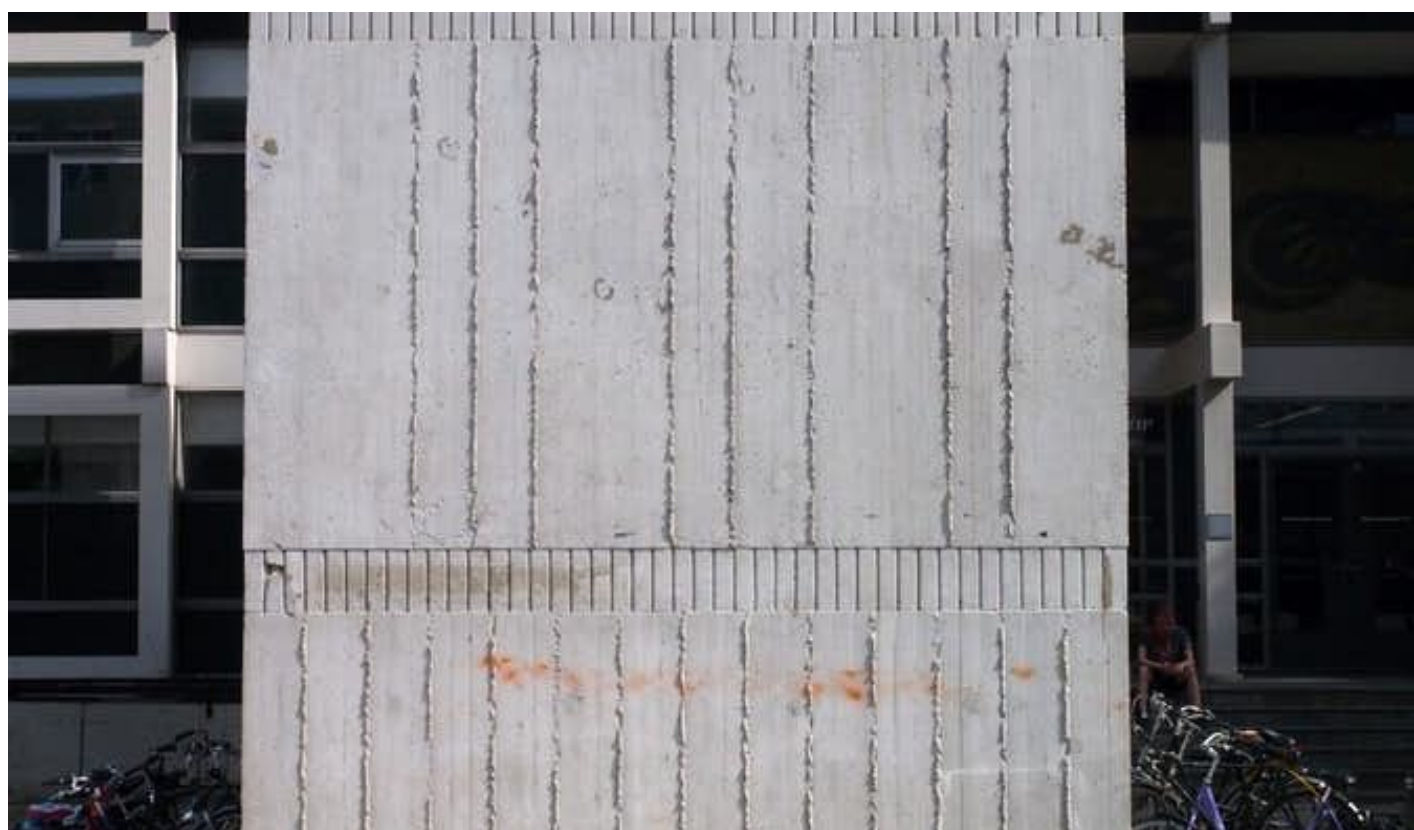
(<https://platform-duic.imgix.net/app/uploads/sites/2/2017/06/01.jpg?auto=format&ch=Width%2CDPR%2CSave-Data&fit=max&ixlib=php-1.1.0&q=35>)

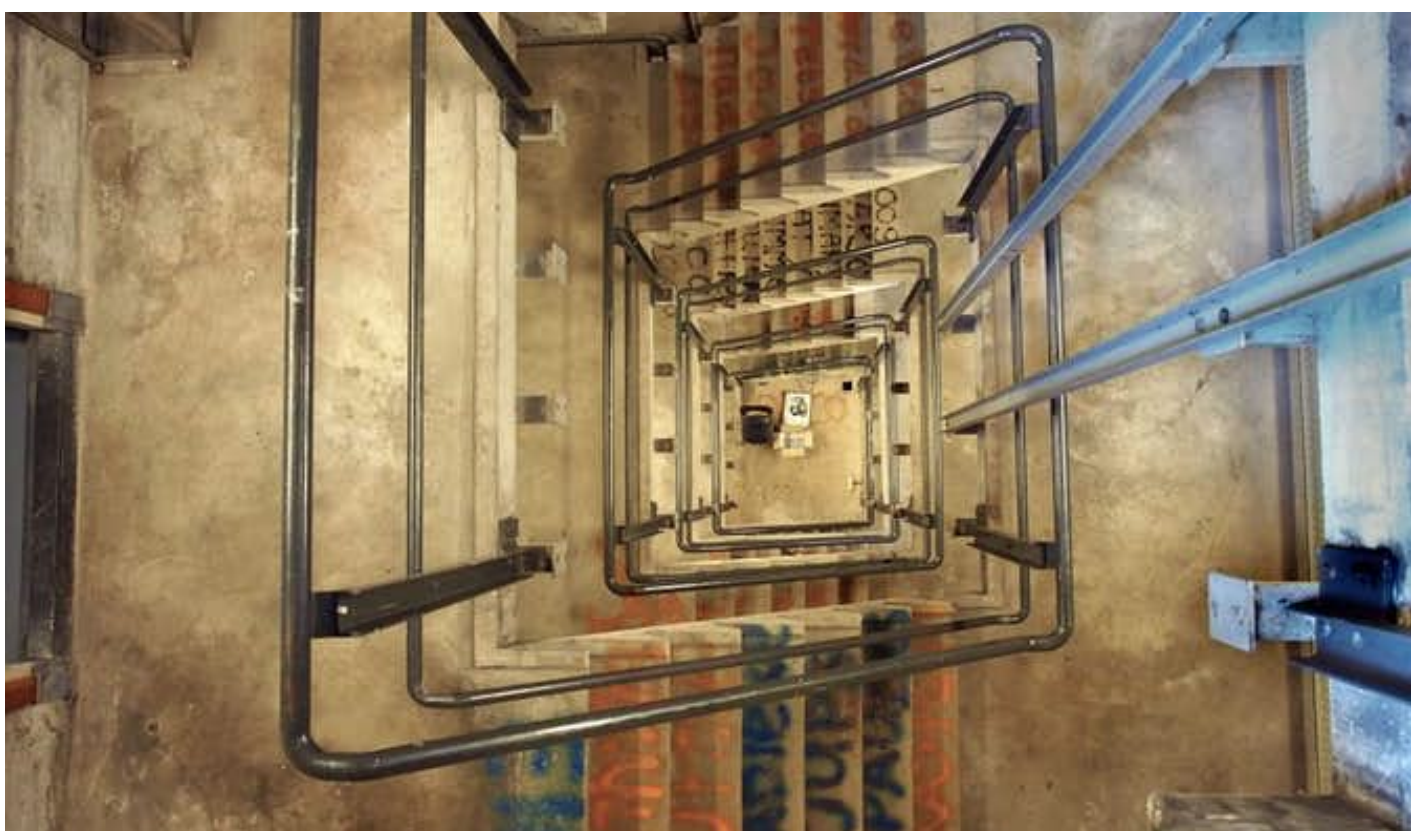
(<https://platform-duic.imgix.net/app/uploads/sites/2/2017/06/12.jpg?auto=format&ch=Width%2CDPR%2CSave-Data&fit=max&ixlib=php-1.1.0&q=35>)

(<https://platform-duic.imgix.net/app/uploads/sites/2/2017/06/11-4.jpg?auto=format&ch=Width%2CDPR%2CSave-Data&fit=max&ixlib=php-1.1.0&q=35>)

(<https://platform-duic.imgix.net/app/uploads/sites/2/2017/06/10-10.jpg?auto=format&ch=Width%2CDPR%2CSave-Data&fit=max&ixlib=php-1.1.0&q=35>)

(<https://platform-duic.imgix.net/app/uploads/sites/2/2017/06/09.jpg?auto=format&ch=Width%2CDPR%2CSave-Data&fit=max&ixlib=php-1.1.0&q=35>)

VOLLEDIG VERSLAG

 ARJAN DEN BOER

(<https://www.duic.nl/author/arjan/>)

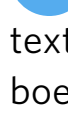
Arjan den Boer houdt van geschiedenis, design, monumenten en architectuur. Op DUIC.nl schrijft hij over vergeten gebouwen en in de DUIC krant over verdwenen gebouwen.

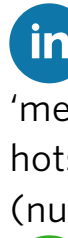
[PROFIEL \(HTTPS://WWW.DUIC.NL/AUTHOR/ARJAN/\)](https://www.duic.nl/author/arjan/)

DELEN OP

 (<http://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=https://www.duic.nl/cultuur/arjan-boer-transitorium-i-meccanodoos-sterrentoren/>) **44**

 (<https://twitter.com/intent/tweet?text=Transitorium%20I%3A%20%26%238216%3Bmeccanodoos%26%238217%3B%20met%20sterrentoren&url=https%3A%2F%2Fwww.duic.nl%2Fcultuur%2Farjan-boer-transitorium-i-meccanodoos-sterrentoren%2F&via=duicnl>)

 ([http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=https://www.duic.nl/cultuur/arjan-boer-transitorium-i-meccanodoos-sterrentoren/&title=Transitorium I: 'meccanodoos' met sterrentoren&summary=De Uithof, zoals het Utrecht Science Park oorspronkelijk heet, is sinds het Educatorium van Rem Koolhaas een architectuur-hotspot. Voor de universitaire bebouwing uit de jaren zestig bestaat minder waardering. Toch verdient het oudste gebouw uit 1964 zeker aandacht: het Transitorium I \(nu Marinus Ruppertgebouw\) met een bijzondere binnenstraat. Het bijbehorende observatorium oftewel de sterrentoren is deze week nog open voor publiek.](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=https://www.duic.nl/cultuur/arjan-boer-transitorium-i-meccanodoos-sterrentoren/&title=Transitorium I: 'meccanodoos' met sterrentoren&summary=De Uithof, zoals het Utrecht Science Park oorspronkelijk heet, is sinds het Educatorium van Rem Koolhaas een architectuur-hotspot. Voor de universitaire bebouwing uit de jaren zestig bestaat minder waardering. Toch verdient het oudste gebouw uit 1964 zeker aandacht: het Transitorium I (nu Marinus Ruppertgebouw) met een bijzondere binnenstraat. Het bijbehorende observatorium oftewel de sterrentoren is deze week nog open voor publiek.))

 (<whatsapp://send?text=Transitorium I: 'meccanodoos' met sterrentoren: https://www.duic.nl/cultuur/arjan-boer-transitorium-i-meccanodoos-sterrentoren/>)

LEES MEER

Het oudste winkeltje van Hoog Catharijne gaat sluiten: 'Maar we zijn nog niet weg' - De Utrechtse Internet Courant

Nog ruim een week en dan sluiten de deuren van Salet Frères, het...

(<https://www.duic.nl/ondernemen/oudste-winkeltje-hoog-catharijne-gaat-sluiten-we-nog-weg/>)

Experts zijn geschokt

Met dit nieuwe trucje voor online shoppers in Nederland bespaart u een fortuin!

(https://ep-eu2.lqm.io/bid_click_track/3PMzlpxyACF/site/6xx9avr3/ad/1002787?

[turl=http%3A%2F%2Ffdsct2.com%2Fpath%2Fflp.php%3Ftrvid%3D10431%26trvx%3D7454e472%26KW%3DDSPLIT%26CAMP%3DA301A](http://www.fdsct2.com/?path=/flp.php&trvid=3D10431%26trvx=3D7454e472%26KW=3DDSPLIT%26CAMP=3DA301A))

Restaurant Vaartsche Rijn sluit en maakt plaats voor Japans streetfood - De Utrechtse Internet Courant

Restaurant Vaartsche Rijn sluit na zeven jaar en maakt plaats voor...

(<https://www.duic.nl/horeca/sluiten-restaurant-vaartsche-rijn-we-willen-ruimte-maken-nieuwe-dingen/>)

Doe de speedtest

Speciaal voor ondernemers. Ook last van traag internet? Test je internetsnelheid

(https://ep-eu2.lqm.io/bid_click_track/3PMzlpXYACF_1/site/6xx9avr3/ad/1002846?turl=https%3A%2F%2Fad.doubleclick.net%2Fddm%2Fclk%2F400309519%3B200330312%3Bg)

'Een verdiepte randweg biedt zoveel voordelen, Overvecht verdient dit' - De Utrechtse Internet Courant

'Van rampweg naar randweg.' Er is al twintig jaar genoeg te doen...

(<https://www.duic.nl/algemeen/al-honderden-handtekening-ondergrondse-randweg-overvecht/>)

ADVERTENTIE

De Crossovers van Renault

Ontdek de Crossovers van Renault en profiteer van 15 t/m 25 juni van Festival Voordeel

(https://ep-eu2.lqm.io/bid_click_track/3PMzlpXYACF_2/site/6xx9avr3/ad/1002745?turl=https%3A%2F%2Fad.doubleclick.net%2Fddm%2Ftrackclk%2FN5648.270657LIGATUS.NL%2FB20016852.200260505%3Bdc_trk_aid%3D400258275%3Bdc_trk_cid%3D90)

(<https://www.ligatus.com/>)

 LIGATUS

Edwin Lucas 22/6/2017 - 14:52 (<https://www.duic.nl/cultuur/arjan-boer-transitorium-i-meccanodoos-sterrentoren/#comment-67498>)

Wat een leuk artikel weer, Arjan. Herkenbaar en leuk voor iedereen die net als ik ooit hoorcolleges in 'Trans 1' heeft gevolgd. Ik hoop dat je al deze uitstekend geschreven bijdragen nog eens gaat bundelen in een mooi boek.

PLAATS EEN REACTIE

Lees voor u reageert onze algemene voorwaarden (<https://www.duic.nl/gebruikersvoorwaarden/>). Alle reacties worden vooraf gemodereerd. Uw IP adres is geregistreerd (wordt niet gepubliceerd).

Wat wilt u zeggen?

Uw naam

Uw e-mailadres

REAGEER

OUDER BERICHT

< **Wat is de impact van de Brexit op de Utrechtse economie?**
(<https://www.duic.nl/cultuur/is-impact-brexit-op-utrechtse-economie/>)

NIEUWER BERICHT

Twee jaar cel geëist voor veroorzaken van ernstig verkeersongeval onder invloed
(<https://www.duic.nl/cultuur/twee-jaar-cel-geest-veroorzaken-ernstig-verkeersongeval-invloed/>) >

MELD JE AAN VOOR ONZE NIEUWSBRIEF

Uw e-mailadres

AANMELDEN

VOLG ONS

(<https://www.facebook.com/duicnl>)

(<https://twitter.com/duicnl>)

(<https://www.instagram.com/duic.nl/>)

(<https://nl.linkedin.com/company/duic>)

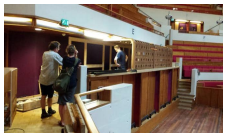
LAATSTE NIEUWS ([HTTPS://WWW.DUIC.NL/NIEUWS/](https://www.duic.nl/nieuws/))

(<https://www.duic.nl/uitgaan/grote-duic-terrassentest-2017-cafe-zaak-grote-winnaar/>)
23/6 - 10:40 15 (<https://www.duic.nl/uitgaan/grote-duic-terrassentest-2017-cafe-zaak-grote-winnaar/#reacties>)

De grote DUIC Terrassentest 2017: Café de Zaak grote winnaar (<https://www.duic.nl/uitgaan/grote-duic-terrassentest-2017-cafe-zaak-grote-winnaar/>)

Hier is 'ie dan! De tweede editie van de DUIC terrassentest. Vorig jaar begonnen we...

(<https://www.duic.nl/cultuur/tivolivredenburg-krijgt-eindelijk-orgel/>)

23/6 - 10:39

TivoliVredenburg krijgt eindelijk een orgel (<https://www.duic.nl/cultuur/tivolivredenburg-krijgt-eindelijk-orgel/>)

TivoliVredenburg krijgt na jaren van gesteggel eindelijk een orgel. De plaatsing van het barokorgel is...

(<https://www.duic.nl/algemeen/marokkanen-demonstreren-utrecht-onrecht-rif-gebied/>)

23/6 - 9:50

Marokkaanse Nederlanders demonstreren in Utrecht tegen onrecht in het Rif-gebied (<https://www.duic.nl/algemeen/marokkanen-demonstreren-utrecht-onrecht-rif-gebied/>)

Het comité Mohsen Fikri Nederland, organiseert op zaterdag 24 juni om 15.00 uur een demonstratie...

MELD JE AAN VOOR ONZE DAGELIJKSE NIEUWSBRIEF!

Uw e-mailadres

AANMELDEN

APPS

(<https://play.google.com/store/apps/details?id=nl.duic.duic&hl=en>)

Other-global-all-co-

_co&utm_medium=prtnr&utm_content=Mar2515&utm_campaign=PartBadge&pcampaignid=MKT-

prtnr-py-PartBadge-

([https://itunes.apple.com/nl/app/duic/id1058448087?](https://itunes.apple.com/nl/app/duic/id1058448087?mt=8)

Mar2515-1)

mt=8)

<https://www.facebook.com/duicnl>

<https://twitter.com/duicnl>

<https://www.instagram.com/duic.nl/>

<https://nl.linkedin.com/company/duic>